

витрачання дефіцитних бюджетних коштів на підтримку слабких, неконкурентоспроможних підприємств. Причому державне рішення в даному випадку приймається в умовах максимальної визначеності і мінімального фінансового ризику. Ефективність застосування такого підходу забезпечується прозорістю і встановленням взаємозв'язку між діями уряду з регулювання економіки і отриманими результатами. Отримані ж результати пов'язані з розвитком галузей і сфер, підвищенням добробуту народу.

Висновки. Зараз основні зусилля державного регулювання зосереджені переважно на застосуванні адміністративних інструментів і недостатньо ефективно використовуються фінансові важелі, хоча саме вони дозволяють зацікавити суб'єктів господарювання в пошуку резервів підвищення ефективності своєї діяльності і водночас спрямовані на забезпечення прогресивних структурних змін у зовнішньоекономічній складовій української економіки. Такий підхід дозволить підняти рівень довіри підприємців до влади, зробити дії уряду прозорими і зрозумілими, активізувати зворотний зв'язок від громадськості до влади, показати рівень готовності суспільства до інновацій і сприйняття ним дій уряду. Уряд же мусить забезпечити справедливий механізм державно-цільового фінансування з належним механізмом контролю, моніторингу та аналізу дій регуляторних заходів з метою оперативного реагування на перешкоди в досягненні поставленої мети.

Література

1. Державне регулювання розвитку внутрішнього ринку в умовах модернізації національної економіки : монографія / [В. Г. Бодров, О. М. Соколова, Н. І. Балдич та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук В. Г. Бодрова. – К. : НАДУ, 2013. – 204 с.
2. Ефективність державного управління / Ю. Бажал, О. Кілієвич, О. Мертенс та ін. ; за заг. ред. І. Розпутенка. – К. : К.І.С., 2002. – 420 с.
3. Наявність і стан основних засобів / Інвестиції та основні засоби [Електронний ресурс] : статистична інформація // Державна служба статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з екрана.
4. Капітальні інвестиції за джерелами фінансування / Інвестиції та основні засоби [Електронний ресурс] : статистична інформація // Державна служба статистики. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua> – Назва з екрана.

УДК 330.322

Ю. В. Чириченко, доктор економічних наук,
завідувач кафедри міжнародної економіки
Академії митної служби України

О. К. Котко, студентка Академії митної служби України

ПРОБЛЕМИ СТВОРЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ: АНАЛІЗ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

На основі вивчення світового досвіду створення та функціонування індустріальних парків у таких країнах, як Туреччина, Польща та Росія, визначаються основні проблеми, пов'язані з упровадженням індустріальних парків в Україні.

На основе изучения мирового опыта создания и функционирования индустриальных парков в таких странах, как Турция, Польша и Россия, определяются основные проблемы, связанные с внедрением индустриальных парков в Украине.

© Ю. В. Чириченко, О. К. Котко, 2014

On the basis of international experience creation and functioning of the industrial parks in such countries as Turkey, Poland and Russia, analyze the current state of the creation of industrial parks in Ukraine. The authors identify the main problems associated with the introduction of industrial parks in Ukraine.

Ключові слова. Індустріальні парки, вільні економічні зони, інвестиції, спеціальні інвестиційні зони, технопарки.

Вступ. Упровадження індустріальних парків нині досить актуальне. Індустріальні парки у світі працюють протягом 60 років. В Україні індустріальні парки є новим досвідом щодо залучення іноземних інвестицій. Проблеми, пов'язані зі створенням та функціонуванням індустріальних парків, досліджували такі вчені: А. Купер, М. Кастелс, Л. Санз, В. Шукшунов, В. Лазарев, О. Молдован та ін. Проте ці теми висвітлено недостатньо.

Постановка завдання. Основною метою статті є вивчення досвіду роботи індустріальних парків у Туреччині, Польщі та Росії, а також визначення проблем, пов'язаних із впровадженням індустріальних парків в Україні.

Результати дослідження. Враховуючи сучасний стан розвитку національної економіки, питання, пов'язані зі створенням індустріальних парків, дуже важливі, оскільки будівництво промислових парків є одним з інструментів залучення додаткових іноземних інвестицій.

Зупинимось окремо на понятійному апараті щодо індустріальних парків. За визначенням економічного словника, індустріальний парк – це вид спеціальної економічної зони з інфраструктурою, що включає дороги, комунікації, будівлі для розміщення промислових підприємств [1]. Згідно зі ст. 1 Закону України “Про індустріальні парки”, індустріальним парком називається облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері промислового виробництва, а також науково-дослідну діяльність, діяльність у сфері інформації і телекомунікацій на умовах, визначених Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [2].

Зазначимо, що основною метою створення індустріального парку є забезпечення економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності регіону, в якому буде зосереджено індустріальний парк, а також активізація інвестиційної діяльності, створення нових робочих місць, розвиток сучасної виробничої та ринкової інфраструктури.

У світовій практиці індустріальні парки інколи ототожнюють з такими поняттями: технопарки, особливі економічні зони, особливі промислові зони, спеціальні економічні зони тощо. Однак в Україні поняття “індустріальний парк” є окремою категорією. Індустріальні парки в Україні будуються за європейською моделлю технопарків, для якої характерні такі особливості: централізовано розвинена і керована територія з виробничими, складськими, офісними будівлями, відповідними комунікаціями та інфраструктурою, а також веденням науково-дослідної діяльності.

Сучасний економічний словник визначає технопарк як форму територіальної інтеграції науки, освіти і виробництва у вигляді об'єднання наукових організацій, проектно-конструкторських бюро, навчальних закладів, виробничих підприємств або їх підрозділів [3].

Бурхливий розвиток індустріальних парків в Європі почався в 80-х рр. ХХ ст. Розглянемо створення та функціонування індустріальних парків у Туреччині, Польщі та Росії.

У Туреччині існують 50 зон технологічного розвитку, 34 з яких уже діють, а 16 ще створюються. 6 таких зон розташовано в Анкарі, 5 – у Стамбулі, 4 – в Коджаелі, 3 – в Ізмірі, і по одній – в кожній з провінцій.

Організовані промислові зони створюються в Туреччині з метою надання підприємствам готового інвестиційного середовища, в якому зосереджена інфраструктура та об'єкти соціальної сфери. До готових об'єктів інфраструктури, якими володіють промислові зони, належать: дороги, вода, природний газ, електроенергія, комунікації, переробка відходів та інші послуги. У 80 провінціях по всій Туреччині було розпочато створення 273 організованих промислових зон, 181 з них діє і ще 95 перебувають у процесі створення [4].

Вільні економічні зони, які діють на території Туреччини, було створено з метою залучення інвестицій та розвитку виробництва. Турецькі економічні зони орієнтовані на експорт і на розвиток міжнародних економічних відносин. Для вільних економічних зон не характерні процедурні обмеження щодо цін, стандартів і якості товарів, передбачені турецьким законодавством. Будь-які рішення, прийняті державними інститутами або агентствами стосовно цін, якості товарів та контролю за ними, які є обов'язковими на всій території Туреччини, на території економічних зон не поширюються. Турецькі вільні економічні зони є суміжними з більшістю турецьких портів у Середземному, Егейському і Чорному морях і мають простий доступ до міжнародного аеропорту і магістралей [4].

Ескішехір – найбільша організована індустріальна зона Туреччини, заснована в 1969 р. у 10 км від міста. Експорт з організованої індустріальної зони Ескішехір становив за 2012 р. 1200 млн дол. США, оборот – 4 млрд дол. США. На території індустріальної зони Ескішехір зосереджено 557 компаній та створено 34 000 робочих місць [5].

Як бачимо, зазначені економічні показники підтверджують позитивний вплив від створення індустріальної зони.

На території індустріальної зони функціонують компанії, які працюють у таких галузях: машинобудівній, деревообробній, хімічній, харчовій, текстильній, гірничій промисловості тощо (рис. 1).

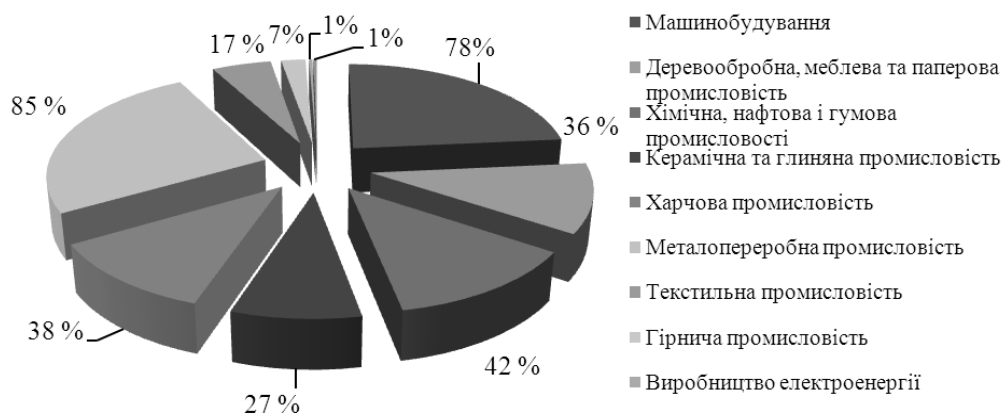

Рис. 1. Спеціалізація компаній, які працюють в індустріальній зоні Ескішехір, 2013 р.

Складено за матеріалами [5].

Основними перевагами спеціальних інвестиційних зон у Туреччині є зменшення податкового тягаря для підприємств, а для держави – залучення додаткових іноземних інвестицій (табл. 1).

Переваги спеціальних інвестиційних зон (досвід Туреччини)*

Види податків	Технопарки	Промислові зони	Вільні економічні зони
Податок на прибуток	Звільнення від податку на прибуток і податків на корпорації до 31 грудня 2023 р.	–	Звільнення від податку на прибуток корпорацій для промислових компаній
Податок на додану вартість	Прибуток від продажу з технопарків, звільняється від податку на додану вартість до 31 грудня 2023 р.	Відсутність податку на додану вартість на купівлю землі	Звільнення від сплати податку на додану вартість і спеціального податку на споживання
Податок на заробітну плату	До 31 грудня 2023 р. зарплата працівників технопарків звільняється від оподаткування	–	Звільнення від сплати податків на зарплату працівників (для компаній, які експортують не менше 85 % вартості товарів на умовах FOB)
Інші податки та податкові пільги	50 % виплат на спеціальне страхування покриваються державою на користь працівників протягом 5 років	Звільнення від сплати податку на нерухомість протягом 5 років з дня будівництва промислового підприємства	Товари можуть розміщуватися на території вільних економічних зон протягом необмеженого періоду
		Звільнення від сплати муніципального податку на тверді відходи	Прибуток, отриманий у вільних економічних зонах, може переводитись за кордон або в межах Туреччини без обмежень
		Зниження вартості води, природного газу і зв'язку	

* Таблицю складено за матеріалами [4].

На відміну від Туреччини, де робиться акцент на спеціальні інвестиційні зони, у Польщі розвиваються спеціальні економічні зони, що були створені:

- як інструмент реструктуризації старих промислових округів – Катовіцького, Валбжихського (гірничодобувна і важка промисловість), Легніцького (диверсифікація економічної структури регіону, відхід від монокультури міднорудної промисловості), Лодзинського (легка промисловість), Тарнобжезького (диверсифікація економічної структури регіону, відхід від монокультури сіркодобувної промисловості), Мелецького (транспортна інфраструктура), Стараховіцького (реструктуризація Старопольського промислового округу), Жарновецького (освоєння невикористаних старих промислових територій);

- як інструмент активізації регіонів з низьким рівнем економічного розвитку – Сувальського, Варміно-Мазурського, Слупського;

- як спосіб використання науково-дослідного потенціалу – технологічний парк (Краківський);

- як інструмент обмеження високого рівня структурного безробіття – Ченстоховська, Каменногурська, Тчевська;

- як спосіб використання прикордонного становища – Костшінсько-Слубіцька, частково Сувальська [6].

Розглянемо показники функціонування спеціальної економічної зони Мелец. Вона розташована на південному сході Польщі, у Підкарпатському воєводстві. Населення міста Мелец становить 65 тисяч осіб. Тут розташовано авіазавод PZL-Mielec. Передумовами для створення першої спеціальної економічної зони були: структурне безробіття (рівень безробіття близько 20 %) та надлишок виробничих фондів реорганізованого підприємства PZL-Mielec. Загальна площа спеціальних економічних зон дорівнює 1246 га і охоплює більше ніж 20 міст Польщі. Створення спеціальної економічної зони Мелец позитивно відобразилось на зайнятості населення (рис. 2).

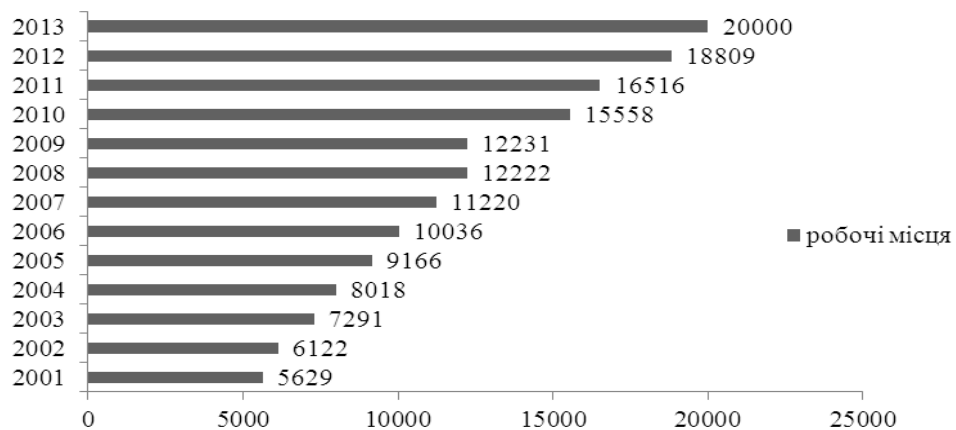

Рис. 2. Зайнятість населення спеціальної економічної зони Мелец у 2001–2013 рр.

Складено за матеріалами [7].

На території спеціальної економічної зони Мелец розмістилися: австрійська фірма “Krono Wood” (виготовляє деревостружкові плити), американські “United Technologies” і “Kirkham Motors” (випускають висококолесні автомобілі “Кобра”), компанія “Organika Mielec” (виготовляє полістирол) тощо [7].

Інвестиційний капітал спеціальної економічної зони Мелец становить 5,4 млрд. PLN, з них 33 % – польський капітал і 67 % – іноземний.

Оскільки Росія найбільше схожа за економічним розвитком на Україну, то вважаємо за доцільне проаналізувати російську практику функціонування індустріальних парків детальніше. На території Російської Федерації функціонують індустріальні парки двох типів – brownfield та greenfield. Greenfield – це індустріальний парк, який створюється на відведеній незабудованій земельній ділянці, як правило, спочатку не забезпечений інфраструктурою. Brownfield – це індустріальний парк, який створюється на існуючих виробничих майданчиках, забезпечених будівлями, спорудами та інфраструктурою, щодо яких проводиться реконструкція та капітальний ремонт, відповідно до спеціалізації індустріального парку і потреб його резидентів [8].

За даними Асоціації індустріальних парків Росії, найбільшою популярністю користуються індустріальні парки типу greenfield, меншою – brownfield (рис. 3).

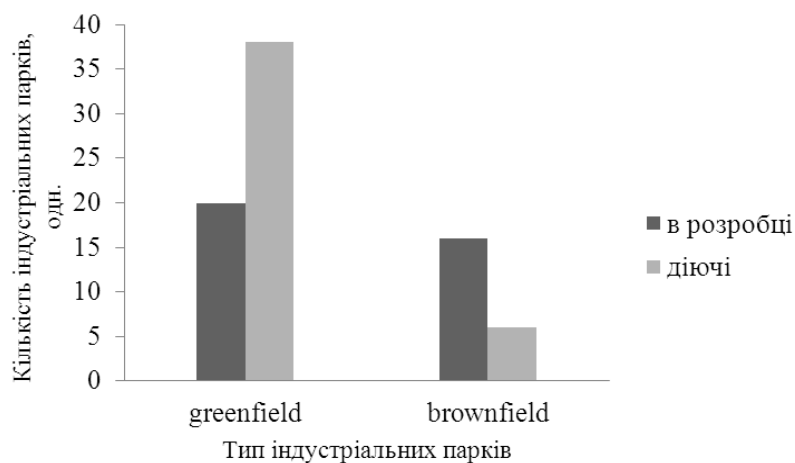

Рис. 3. Розподіл індустріальних парків Росії за типами

Складено за матеріалами [8]

Індустріальні парки Росії компаній-резидентів спеціалізуються майже на всіх видах виробництва (рис. 4).

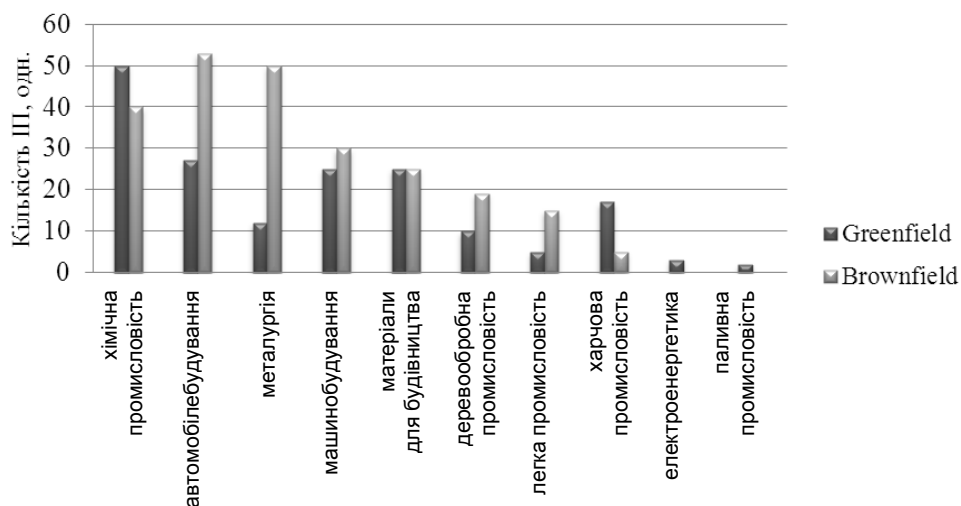

Рис. 4. Спеціалізація компаній резидентів індустріальних парків Росії

Складено за матеріалами [8].

Як видно з діаграми, лівову частку займають компанії, що працюють у хімічній промисловості, на другому місці автомобілебудування, металургія тощо.

За формою власності в Росії зосереджено 50 % приватних парків, 15 – державних та 15 % – державно-приватної форми власності (рис. 5).

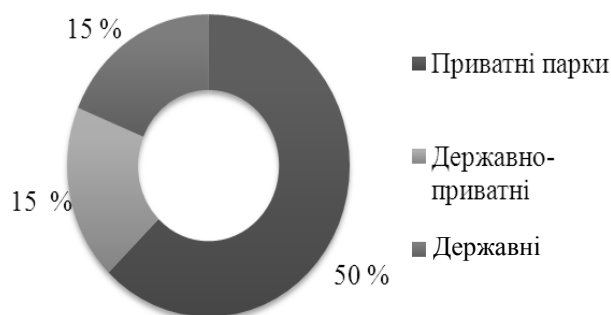

Рис. 5. Форма власності індустріальних парків Росії [8]

Існуючі індустріальні парки не лише виробляють продукцію, а й надають послуги, як правило, логістичного та консультаційного характеру. Таким чином, 426 індустріальних парків працюють у сфері промисловості, 213 надають послуги різного роду (рис. 6).

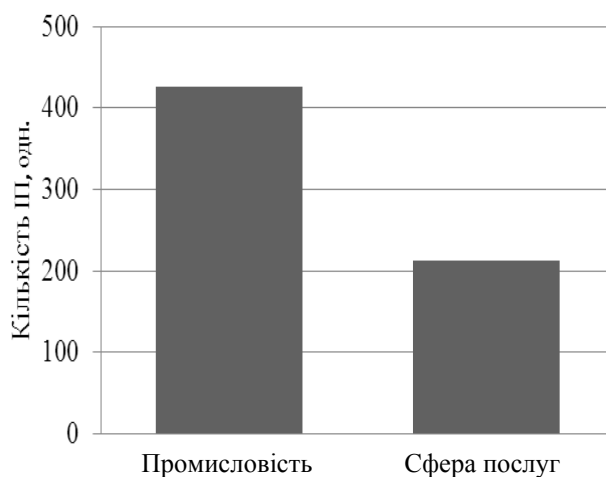

Рис. 6. Спеціалізація індустріальних парків компаній-резидентів Росії [8]

Площа індустріальних парків Росії становить 16 315 га із середньою наповненістю 59 %. За час функціонування індустріальних парків було відкрито 56 773 робочих місць.

За вищезазначеними показниками роботи спеціальних інвестиційних зон у Туреччині, спеціальних економічних зон у Польщі та індустріальних парків у Росії, вони виправдовують очікування, надаючи з кожним роком нові робочі місця та залучаючи все більше іноземних інвестицій. Таким чином, покращується рівень економічного розвитку країн.

Потрібно зауважити, що індустріальні парки стають невід'ємною системою розвитку більшості країн світу, Україна не стала винятком.

Оскільки Україна відчуває дефіцит в інвестиційних ресурсах та має погано збалансовану структуру економіки, створення індустріальних парків стало достатньо актуальним.

Початковим етапом запровадження індустріальних парків в Україні було їх включення до стратегій соціально-економічного розвитку більшості регіонів України. Найпершими до створення індустріальних парків залучилися Рівненська та Київська області, в яких ця робота розпочалася у 2006 р. Наступними областями, які розпочали працювати над розробкою програми розвитку регіонів та концепцій, були Івано-Франківська, Львівська, Донецька, Вінницька, Кіровоградська, Тернопільська, Луганська, Херсонська, Запорізька, Харківська, Сумська, Дніпропетровська, Одеська, Житомирська, Миколаївська, а також АР Крим. У 2012 р. до цього залучилася Волинська область.

Уже створено та занесено до Державного реєстру України 3 індустріальні парки. Так, індустріальний парк "Славута", розташований у Хмельницькій області, має загальну площу 50 га. Основні спеціалізації за концепцією: підприємства металообробки, виробництво будівельних матеріалів, обробка деревини, виробництво тваринних харчових продуктів і смакових речовин.

Індустріальний парк "Долина" створено в Івано-Франківській області. Його площа – 29,4 га. Парк спеціалізується на приладобудуванні, автомобілебудуванні та електроніці.

Львівський індустріальний парк "Рясне-2" має площу 23,5 га. Основні спеціалізації: виробництво деревини та виробів з деревини, целюлозно-паперова промисловість, видавнича справа, виробництво електричного, електронного та оптичного устаткування, виробництво гумових та пластмасових виробів.

За інформацією Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України, нині налічується 10 пілотних проектів індустріальних парків у різних регіонах. У 2013 р. в рамках національного проекту "Індустріальні парки" було залучено близько 4,3 млрд грн для семи проектів [9]. Отже, досить велика кількість українських регіонів має значний потенціал та інвестиційну привабливість. Таким чином, базуючись на стратегіях регіонального розвитку, більшість регіонів України розробили концепції та програми створення індустріальних парків своєї місцевості.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що розвиток індустріальних парків пов'язаний з вирішенням цілої низки проблемних питань. Ми виявили ряд головних проблем, що заважають створенню нових та стримують ефективність роботи функціонуючих індустріальних парків.

До таких основних проблем можна зарахувати:

1. Відсутність чіткого розмежування державної чи комунальної форми власності при наданні земель промислового призначення.
2. Високий рівень корупції, зловживання з боку суб'єктів господарської діяльності щодо перенесення свого виробництва на територію індустріального парку з метою мінімізації податкових зобов'язань.
3. Непрозорість цільового використання обладнання та устаткування, яке ввозиться на територію України для облаштування індустріальних парків.
4. Процес включення індустріальних парків до Державного реєстру складний і бюрократизований.
5. Недостатність коштів державного і місцевого бюджетів, що можуть бути спрямовані на державну підтримку створення та утримання інфраструктури індустріальних парків.

---

6. Відсутність кваліфікованого управлінського персоналу для організації роботи індустріальних парків.

Висновки. Проаналізувавши світову практику функціонування індустріальних парків, можна стверджувати, що, маючи більший досвід, європейські країни створюють індустріальні парки з метою підвищення економічного розвитку регіонів, збалансування макроекономічних показників та підвищення зайнятості населення.

В Україні створення індустріальних парків є новим досвідом, тому на початковому етапі впровадження та функціонування індустріальних парків виникла низка проблем, які, на нашу думку, потребують детального вивчення та негайного розв'язання. Вважаємо, що впровадження державної політики у сфері створення та розвитку індустріальних парків потребує подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання, інструментів державного стимулювання та підтримки, механізму ефективної співпраці місцевих і центральних органів влади, створення механізму залучення та пошуку потенційних інвесторів.

На жаль, у рамках однієї статті всебічно висвітлити різнопланові шляхи розв'язання порушеної нами проблематики щодо індустріальних парків досить складно. Отже, надалі розроблятимемо конкретніші рекомендації в зазначеному напрямку і висвітлюватимемо наші пошуки в наступних публікаціях.

Література

1. Словник бізнес-термінів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dic.academic.ru/dic.nsf/business/9619>
2. Про індустріальні парки [Електронний ресурс] : Закон України № 5018-VI від 21.06.2012 р. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5018-17>
3. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь [Електронний ресурс] / Райзберг Б. А., Лозовской Л. Ш., Стародубцева Е. Б. – 2-е изд. – М. : ИНФРА-М, 1999. – Режим доступу : <http://www.ebk.net.ua/Book/Ses/t/0583.htm>
4. Специальные инвестиционные зоны [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.invest.gov.tr/ru-RU/investmentguide/investorsguide/Pages/SpecialInvestmentZones.aspx>.
5. Economic indicators. Eskishehir, chamber of industry organized industrial zone [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.eosb.org.tr/eng/about_us
6. Бизнес в Польше. Особые экономические зоны [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://poland.allbusiness.ru/content/document_r_F9F131C0-1116-4C30-A995-BDA33C4D4756.html
7. Rynek pracy.Euro-park Mielec. Special organized zone [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.europark.com.pl>
8. Індустріальні парки. Державне агентство з інвестицій та розвитку національних проєктів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrproject.gov.ua/project/%D1%96ndustrialni-parki-ukraini>
9. Инвестиции. Специальные экономические зоны [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.weh.spb.ru/invest/zones.html>
10. Стандарт индустриального парка [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.indparks.ru/certification/standard>